

Uitsluiting van Caribisch Nederland uit de Wet op de Defensiegereedheid is staatsrechtelijk onhoudbaar en institutioneel discriminerend.

De conceptwet en de bijbehorende memorie van toelichting, met name paragraaf 3.4, geven blijk van een fundamenteel onjuiste interpretatie van het openbaar bestuur van het land Nederland, de structuur van het Koninkrijk en daarmee van een structureel blinde vlek bij Defensie voor de positie en belangen van Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES-eilanden). De uitsluiting van deze openbare lichamen uit de reikwijdte van deze nationale wet is zowel juridisch ondeugdelijk als moreel onhoudbaar. U dient de conceptwet aan te passen voordat deze verder gebracht wordt. Ik roep u op om mijn reactie ook expliciet en uitgebreid aan de orde te laten komen in de paragraaf waarin de consultatiereacties worden behandeld, opdat de Raad van State en de wetgever er kennis van kunnen nemen.

1. Binnen het Caribisch deel van het Koninkrijk behoren de BES-eilanden tot het Caribische deel van het land Nederland. Dit wordt volstrekt miskend.

U stelt dat dit wetsvoorstel uitsluitend van toepassing zal zijn in het land Nederland, dat u tussen haken het 'het Europese deel van het Koninkrijk' noemt. Nederland gelijk stellen aan het Europese deel van het Koninkrijk is een stuitende verkeerde voorstelling van zaken. Het land Nederland bestaat mede uit Bonaire, Sint Eustatius en Saba, die sinds 10 oktober 2010 openbare lichamen zijn binnen het staatsbestel van Nederland. Graag wijs ik u op artikel 132a van de Grondwet, die u voor de aardigheid eens zou kunnen bestuderen.

Dat deze wet — een nationale wetgeving — niet van toepassing zou zijn op delen van het Nederlandse grondgebied, zonder enige zorgvuldige motivering, is een directe schending van het uitgangspunt van rechtsgelijkheid binnen het land krachtens artikel 1 van de Grondwet. Er mag, blijkens artikel 132a Grondwet, wel gedifferentieerd worden, maar dan moeten er bijzondere omstandigheden zijn. Er is niet overtuigend gemotiveerd waarom er hier sprake is van zulke bijzondere omstandigheden. De enige motivatie die wordt gegeven is gebaseerd op een verkeerd begrip van het staatsbestel van land Nederland.

Evenwel is het zo dat artikel 2 van de Invoeringswet openbare lichamen BES bepaalt dat wettelijke regelingen alleen gelden in de openbare lichamen voor zover dit bij wettelijk voorschrift is bepaald. Hoewel de Grondwetgever dus wil dat wetgeving in principe ook op de BES van toepassing is, heeft de gewone wetgever (met het oog op het lange ingroei/harmonisatiepad dat de BES hebben af te leggen) wel bepaald dat een wet pas geldt in Caribisch Nederland als dit expliciet wordt bepaald. Die bepaling ontbreekt in het wetsvoorstel. U bent vanwege de Grondwet in beginsel gehouden om zo'n bepaling op te nemen, tenzij er bijzondere omstandigheden zijn en deze aanleiding zouden vormen om dat niet te doen.

2. Overtreding van het 'comply or explain'-beginselen

Sinds 2019 is het Rijk gehouden aan het 'comply or explain'-beleid voor wetgeving die (mede) betrekking heeft op de BES. Dit beleid, vastgelegd in interdepartementale afspraken en herhaaldelijk bevestigd in beleidsstukken en brieven aan de Tweede Kamer, schrijft voor dat bij elk nieuw wetsvoorstel expliciet moet worden gemotiveerd waarom dit al dan niet (al dan niet mutatis mutandis) van toepassing is op Caribisch Nederland.

Dit is geen vrijblijvende instructie. Er moet een serieuze, inhoudelijk onderbouwde beantwoording komen van de vraag: is 'comply' mogelijk? Zo ja, dan is dat het uitgangspunt. Uitsluiting ('explain') moet zwaar worden gemotiveerd, met verwijzing naar bijvoorbeeld infrastructuur, bestuurskracht of onverenigbaarheid van rechtssystemen.

Die analyse ontbreekt hier volledig. Er is geen enkel spoor van een inhoudelijke toets op toepasbaarheid op de BES in de consultatiestukken. Terwijl hier juist sprake is van een onderwerp — defensiegereedheid — waarbij geen sprake is van lokale legacy of andere implementatieproblemen, zoals die er bijvoorbeeld in het onderwijs of in de justitieketen zijn. Integendeel: u maakt geheel nieuwe wetgeving die mutatis mutandis juridisch én feitelijk eenvoudig ingevoerd kan worden en dus zal moeten worden.

Het ontbreken van deze comply or explaintoets laat zich verklaren door uw tekortschietende begrip van het staatsbestel van Nederland, maar getuigt evenwel ook van bestuurlijke luiheid en van een

institutionele blindheid voor de grondwettelijke eenheid van het land Nederland. Dit beleid is inmiddels wel bekend bij alle BES-inwoners.

3. De dreiging komt uit het zuiden — waarom dan de absurde gedachte dat je ergens anders dan ter plaatse ook wel goed gereed zou kunnen stellen daarvoor?

De memorie van toelichting wijst terecht op de strategische dreiging vanuit Venezuela. Die dreiging is zeer reëel voor in het bijzonder Bonaire, dat op minder dan 80 kilometer van de Venezolaanse kust ligt. Dus land Nederland loopt gewoon gevaar en de krijgsmacht zou daarop in gereedheid gebracht moeten worden.

Het doel van de Wet op de Defensiegereedheid is onder meer het in staat stellen van de krijgsmacht om tijdig en effectief gereed te zijn op de plek waar een militair conflict zich zou kunnen voordoen. Dat pleit er juist vóór om de BES expliciet onder de werking van deze wet te brengen. De dreiging is er.

Dat uiterekend het deel van Nederland dat zich het dichtst bij een potentieel conflict bevindt bewust buiten de toepassing van deze wet wordt gehouden, is strategisch absurd en bestuurlijk onverantwoord. Het is bovendien volkomen onduidelijk waarop Defensie wél zou willen steunen en oefenen bij het voorbereiden van militaire gereedstelling in het Caribisch deel van Nederland. Ga je dan op de Wadden oefenen voor een conflict met Venezuela? Kom dat vooral hier doen en niet daar. Een impliciete veronderstelling dat 'men daar dan maar met lokale regels wel uitkomt' is zowel juridisch onjuist als staatsrechtelijk respectloos.

4. Conclusie: juridisch herstel en institutioneel besef dringend nodig

De huidige memorie van toelichting miskent:

- de constitutionele positie van de BES als integraal onderdeel van het land Nederland en dat uitsluiting van de BES alleen kan bij bijzondere omstandigheden;
- de vereisten uit artikel 2 van de Invoeringswet openbare lichamen BES;
- het rijksbrede 'comply or explain'-beginsel bij nationale wetgeving;
- de geopolitieke situatie op met name Bonaire waar dreiging reëel is.

Daarmee laat de Rijksoverheid wéér zien dat er een patroon is van systematische institutionele uitsluiting van het Caribisch deel van Nederland. Dit is geen incident, maar een manifestatie van een dieperliggende structuur van institutionele racisme: de gedachte dat artikel 1 van de Grondwet niet geldt wanneer je op de BES woont en het bestaan van artikel 132a Grondwet en enig onderscheid tussen de Caribische Landen en de Openbare Lichamen vergeten zorgvuldig te maken. Dat wetgeving je net even wat minder zou hoeven te beschermen als je op de BES woont. Dat de voorbereiding en bescherming voor de ene Nederlander vanzelfsprekend is, maar voor de andere optioneel — afhankelijk van diens geografische en demografische context. En dat Defensie kennelijk ook prima ergens anders kan gereedstellen voor een conflict op Bonaire. Absurd! Wat een schande. Dit patroon moet nu echt eens doorbroken worden.

De wet moet worden herzien met een expliciete bepaling dat deze wet (al dan niet mutatis mutandis) van toepassing is op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, want dat kan inhoudelijk prima, met duidelijke en correcte toelichting in de memorie van toelichting.

En ik spreek gaarne de wens uit dat de Rijksoverheid nu eindelijk eens van deze telkens gemaakte fout die tekenen begint te vertonen van institutioneel racisme.